

NORGES HØYESTERETT

Den 13. april 2021 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Matningsdal, Falkanger og Bergsjø i

HR-2021-770-U, (sak nr. 21-007591STR-HRET), straffesak, anke over dom:

Påtalemyndigheten

(statsadvokat Heidi Reinholdt-Østbye)

mot

A

(advokat Trond Pedersen Biti)

avsagt slik

D O M :

- (1) Saken gjelder frifinnelse for straff på grunn av foreldelse og utmåling av straff for seksuallovbrudd.
- (2) Ved tiltalebeslutning 23. mars 2020 ble A, født 00.00.1980, satt under tiltale blant annet for to overtredelser av straffeloven 1902 § 200 tredje ledd, jf. andre ledd, for å ha foretatt seksuell handling med barn under 16 år under særdeles skjerpene omstendigheter (post IIa og b). Tiltalen gjaldt også seksuell omgang med barn under 14 år, jf. straffeloven 1902 § 195 første ledd, seksuell omgang med slektning i nedstigende linje, jf. straffeloven 1902 § 197, besittelse av fremstillinger av seksualiserte overgrep mot barn eller fremstillinger som seksualiserer barn, jf. straffeloven 2005 § 311 første ledd, og overtredelse av våpenloven.
- (3) Indre Finnmark tingrett avsa 15. juli 2020 dom med slik domsslutning:
  - «1. A, født 00.00.1980, dømmes for overtredelse av straffeloven (1902) § 195 første ledd, straffeloven (1902) § 200 tredje ledd, jf. annet ledd, straffeloven § 311 første ledd og våpenloven § 33, jf. § 27a, jf. våpenforskriften § 78, til fengsel i 2 – to – år og 3 – tre – måneder, jf. straffeloven § 79, bokstav a.
  2. Innen 2 – to – uker etter dommens forkynnelse betaler A 175 000 – etthundreogsyttifemtusen – kroner i oppreisningserstatning til B, født 00.00.2002.»
- (4) Tingrettens dom er avsagt under dissens for så vidt gjelder straffutmålingen. Fagdommeren mente at det var slik tvil knyttet til tiltaltes psykiske helse på handlingstidspunktet for to av tiltalepostene at dagjeldende straffeloven § 80 bokstav f om «alvorlig psykisk lidelse» burde komme til anvendelse.

- (5) A anket dommen til Hålogaland lagmannsrett. Anken gjaldt bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for seksuallovbruddene.
- (6) Hålogaland lagmannsrett avsa 23. desember 2020 dom med slik domsslutning:
- «1. A, født 00.00.1980, frifinnes for overtredelse av straffeloven § 311 første ledd.
  2. A, født 00.00.1980, dømmes for overtredelse av straffeloven (1902) § 195 første ledd første straffalternativ, § 197, § 200 andre ledd og § 201 første ledd bokstav c). Sammenholdt med det forhold som er endelig avgjort ved tingrettens dom settes straffen til fengsel i to år og seks måneder, hvorav ett år gjøres betinget med en prøvetid på to år, jf. straffeloven § 34.
  3. A dømmes til – innen to uker fra dommens forkynnelse – å betale oppreisningserstatning til B med 150 000 – etthundreogfemtitusen – kroner.
  4. Saksomkostningsansvar ilegges ikke.»
- (7) A og påtalemyndigheten anket til Høyesterett.
- (8) Domfeltes anke gjaldt bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, lovanvendelsen, saksbehandlingen og straffutmålingen. I tillegg ble det begjært ny behandling av erstatningskravet.
- (9) Påtalemyndighetens anke gjaldt lovanvendelsen for tiltalens post IIa, det vil si domfellelsen for seksuelt krenkende adferd, jf. straffeloven 1902 § 201 første ledd bokstav c. Det ble anført at forholdet måtte anses som seksuell handling og i tråd med tiltalen subsumeres under straffeloven 1902 § 200 tredje ledd, jf. andre ledd. Samtidig ble det vist til at dersom forholdet var omfattet av straffeloven 1902 § 201 første ledd bokstav c ville straffansvaret etter påtalemyndighetens syn være bortfalt grunnet foreldelse. Spørsmålet om foreldelse for det tilfellet at forholdet måtte anses som seksuell handling, ble ikke kommentert av partene.
- (10) Ved Høyesteretts ankeutvalgs beslutning 11. februar 2021 ble påtalemyndighetens anke tillatt fremmet. Domfeltes anke over straffekravet ble ikke tillatt fremmet.
- (11) Ankeforhandling i Høyesterett ble berammet til 16. april 2021.
- (12) *Påtalemyndigheten* har ved henvendelse 10. mars 2021 til Høyesterett gjort gjeldende at forholdet som er fremmet til behandling for Høyesterett – også dersom det vurderes å oppfylle vilkårene for seksuell handling – er foreldet. Det er vist til at forholdet i henhold til straffeloven 2005 § 3 første ledd andre punktum skulle vært bedømt etter straffeloven 2005, og ikke straffeloven 1902, idet øvre strafferamme etter straffeloven 2005 § 304 er fengsel inntil tre år, mens den etter straffeloven 1902 § 200 tredje ledd, jf. andre ledd var fengsel inntil seks år. Foreldelse er da inntrådt uansett om forholdet anses som seksuelt krenkende adferd eller seksuell handling. Siktede må dermed frifinnes for dette forholdet.
- (13) A har sluttet seg til påtalemyndighetens syn.
- (14) *Høyesteretts ankevalg* kan avgjøre anke over lagmannsrettens dom uten ankeforhandling når utvalget enstemmig finner det klart at siktede må frifinnes fordi den påtalte handlingen ikke er straffbar eller straffansvaret er falt bort, jf. straffeprosessloven § 323 tredje ledd

bokstav b. Slik avgjørelse etter straffeprosessloven § 323 tredje ledd kan også treffes etter at anken er tillatt fremmet, jf. HR-2016-2188-U og HR-2018-587-U.

- (15) Anken reiser spørsmål om forholdet i post IIa skal bedømmes som seksuell handling, jf. straffeloven 1902 § 200 tredje ledd, jf. andre ledd. Etter straffeloven 1902 har forholdet i så fall en øvre strafferamme på fengsel inntil seks år og en foreldelsesfrist på ti år, ettersom det dreier seg om barn under 16 år, jf. § 200 andre ledd, og det er gjort gjeldende at handlingen er begått under særdeles skjerpene omstendigheter, jf. tredje ledd og straffeloven 1902 § 67. Etter straffeloven 2005 ville forholdet som nevnt rammes av § 304. Strafferammen etter denne bestemmelsen er fengsel inntil tre år, og foreldelsesfristen er fem år, jf. straffeloven 2005 § 86 første ledd bokstav b.
- (16) Forholdet i post IIa opphørte i 2010. Påtalemyndigheten ble først kjent med saken i august 2016, og strafforfølgning ble derfor innledet mer enn fem år etter at forholdet opphørte. Spørsmålet er dermed om det er foreldelsesfristen etter straffeloven 1902 eller 2005 som skal få anvendelse. Dersom foreldelsesfristen etter straffeloven 2005 gjelder, vil forholdet være foreldet.
- (17) Straffeloven 2005 § 3 første ledd lyder slik:
- «Straffelovgivningen på handlingstidspunktet anvendes. Likevel anvendes lovgivningen på tidspunktet for avgjørelsen når dette fører til et gunstigere resultat for den siktede og lovendringen skyldes et endret syn på hvilke handlinger som bør straffes, eller på bruken av strafferettslige reaksjoner.»
- (18) Foreldelsesreglene anses som en del av straffelovgivningen, jf. forutsetningen i § 3 fjerde ledd og Matningsdal, Straffeloven 2005: Lovkommentar, § 3, note 10, Juridika, revidert 1. juli 2020.
- (19) Anvendelse av straffeloven 2005 § 304 og tilhørende foreldelsesregel i § 86 første ledd bokstav b vil lede til frifinnelse – og derfor til et gunstigere resultat for siktede.
- (20) Spørsmålet er dermed om «lovendringen skyldes et endret syn på hvilke handlinger som bør straffes, eller på bruken av strafferettslige reaksjoner», jf. straffeloven 2005 § 3 første ledd i.f.
- (21) Ved seksuell handling med barn under 16 år forhøyde straffeloven 1902 § 200 tredje ledd øvre strafferamme til fengsel inntil seks år dersom det forelå «særdeles skjerpene omstendigheter». Denne forhøyede strafferammen ble ikke videreført i straffeloven 2005. Kvalifisert seksuell handling med barn under 14 år omfattes nå av § 299 bokstav c, med en øvre strafferamme på fengsel inntil ti år. I Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) side 442 uttales det at det nye straffebudet omfatter handlinger «som ligger i grenseland mellom seksuell omgang og seksuell handling». For øvrig fant man øvre strafferamme i § 304 tilstrekkelig. At det er bestemmelsene i straffeloven 2005 som skal anvendes i denne saken, har også støtte i forarbeidene til endringen av flere bestemmelser om foreldelse ved lov 4. desember 2020 nr. 135. Her ble også foreldelsesfristen ved overtredelse av § 304 omtalt uten at det ble foreslått endringer, jf. Prop. 66 L (2019–2020) side 112.
- (22) På denne bakgrunn må det legges til grunn at endringen skyldes et endret syn på bruken av strafferettslige reaksjoner, og at straffeloven 2005 da skal anvendes.

- (23) Utvalget er etter dette enig med partene i at forholdet i post IIa er foreldet enten dette bedømmes som seksuelt krenkende adferd eller seksuell handling. A skal da frifinnes for dette forholdet.
- (24) Straffeprosessloven § 323 tredje ledd gir ikke Høyesteretts ankeutvalg generell kompetanse til å sette ned straffen. Men når bestemmelsen åpner for delvis opphevelse, er det i praksis lagt til grunn at straffeprosessloven § 348 andre ledd da kommer til anvendelse, jf. Rt-2013-498 avsnitt 17. Ankeutvalget går etter dette over til å utmåle straff for de forhold som A er rettskraftig domfelt for ved lagmannsrettens dom.
- (25) Det alvorligste forholdet er post I om seksuell omgang med datteren. Handlingene ble begått da hun var syv-åtte år gammel og besto i at han slikket kjønnsorganet hennes og deretter fikk henne til å ta på testiklene hans og «holde rundt hans erigerte penis og føre hånden en gang opp og ned». Under henvisning til Rt-2013-751 avsnitt 7–9 og HR-2019-608-A avsnitt 18–20 har lagmannsretten lagt til grunn et utgangspunkt på fengsel i cirka to år og ni måneder for dette forholdet. Siden siktede er fornærmedes far og handlingen var noe mer omfattende enn i de nevnte avgjørelsene, finner utvalget at et utgangspunkt på fengsel i tre år er riktig for post I.
- (26) Overgrep mot datteren besto videre i seksuell handling, jf. post IIb, ved at tiltalte befølte henne på rumpa, utenpå trusen. Hendelsen fant sted da datteren var 11–13 år gammel. Forholdet anses som et skjerpene forhold. Overtredelse av våpenloven kvalifiserer normalt til bøtestraff, og får liten betydning for straffutmålingen her.
- (27) Etter utvalgets syn er fengsel i tre år og én måned et riktig utgangspunkt for handlingene samlet sett.
- (28) Det må imidlertid gjøres fradrag for lang saksbehandlingstid. Saken ble opprettet hos politiet 23. august 2016, og den endelige tiltalebeslutningen ble utferdiget 23. mars 2020, altså tre år og syv måneder senere. Total saksbehandlingstid er nå på rundt fire år og åtte måneder. På bakgrunn av påtalemyndighetens redegjørelse legger utvalget til grunn at saken ble liggende hos politiet fra november 2016 og frem til medio mai 2017. Etter klage omgjorde riksadvokaten i juli 2018 statsadvokatens henleggelse, og beordret ytterligere etterforskning. Også i tiden fra juli 2018 og frem til mars 2020 var fremdriften lite tilfredsstillende, selv om det ikke er tale om ren liggetid.
- (29) Utvalget er på denne bakgrunn enig med lagmannsretten i at et fradrag på ni måneder for lang saksbehandlingstid er passende.
- (30) Domfelles psykiske tilstand må også tillegges vekt i formildende retning. Lagmannsretten har lagt til grunn at vilkårene i dagjeldende straffeloven § 80 bokstav f ikke er oppfylt, men hans psykiske tilstand er tillagt vekt i formildende retning, jf. § 78 bokstav d. I dommen uttaler lagmannsretten at tiltalte er «åpenbart preget av sin psykiske lidelse, og den har i mange år og i betydelig grad påvirket hans funksjonsevne». Videre heter det:

«Hensett til hans grunnleggende sinnslidelse og de utslag denne gir i form av tilbaketrekking, isolasjon, enkelte paranoide tanker, og utsagn og meninger som vanskelig lar seg korrigere i særlig grad, mener lagmannsretten at hans evne til realistisk å vurdere sitt forhold til omverden har vært svekket i flere år, også da de straffbare handlingene ble begått.»

- (31) Lagmannsretten har på denne bakgrunn gjort ett år av straffen betinget som følge av domfeltes personlige forhold knyttet til hans psykiske lidelse. Utvalget er enig i at dette er passende, jf. Rt-2006-843 og Rt-2009-876.
- (32) Samlet sett settes straffen etter dette til fengsel i to år og fire måneder, hvorav ett år gjøres betinget.
- (33) Dommen er enstemmig.

S L U T N I N G

1. A frifinnes for tiltalens post IIa.
2. For øvrig gjøres den endring i lagmannsrettens dom at straffen settes til fengsel i 2 – to – år og 4 – fire – måneder. Fullbyrdelsen av 1 – ett – år utsettes med en prøvetid på 2 – to – år, jf. straffeloven § 34.

Aage Thor Falkanger
(sign.)

Magnus Matningsdal
(sign.)

Per Erik Bergsjø
(sign.)